
ZIARUL COTIDIAN DIN BASARABIA, CA MIJLOC DE PUBLICITATE, ÎN COLECȚIA DE PRESĂ A MNIM (SF. SEC. XIX - ÎNC. SEC. XX)

Vera Serjant

Publicitatea din presă poate fi împărțită în trei tipuri de bază: publicitatea din ziare, din reviste și publicitatea din suplimente (aici pot fi incluse suplimentele la ziare, calendarele). Ca mijloc de publicitate, ziarele au început să fie folosite la sfârșitul secolului XIX, fiind până la apariția televiziunii cel mai important mijloc de publicitate. Datorită timpului scurt între momentul predării materialului publicitar și cel în care acesta apare în ziar și a faptului că ziarele apar zilnic, publicitatea prin intermediul cotidianilor era foarte eficientă pentru transmiterea informațiilor de ultima oră către consumator.

La sfârșitul sec. XIX și începutul sec. XX toate ziarele cotidiene din Basarabia conțineau anunțuri publicitare. Dacă anunțurile publicitare erau puține, aceasta însemna că publicația e din cale afară de serioasă sau, din contra, nu avea popularitate. Dar și proprietarii celor mai serioase publicații, fiind oameni de afaceri, nu ratau șansa de a câștiga capital de pe urma reclamei. Astfel veniturile de pe urma abonării și vinderii cu amănuntul a ziarelor sunt plasate pe locul doi, accent punându-se pe veniturile obținute din reclamă. Ele încurajau editorii să editeze ziare cu un format mare, de 69×49 cm, numărul paginilor ajungând uneori și la șase. Astfel de ziare au fost ziarele: *Бессарабскій Вѣстникъ*, *Бессарабець*, *Бессарабская жизнь*, *Другъ*, *Голосъ Кишинева* ș.a. Spațiul destinat reclamelor din ziarele cotidiene constituia unu la unu față de spațiul redacțional. În ceea ce privește particularitățile reclamei din ziare, trebuie de menționat că nu întotdeauna conținutul lor coincidea cu cel din reviste.

Anunțurile publicitare din reviste păstrau regulile bunului gust. Aici, spre deosebire de ziare, nu apăreau texte țipătoare, deghizate, cu exces de laude ale produselor ce li se făceau reclamă. Conținutul textelor aveau un caracter informațional serios. Concurența acerbă, atât pe piața de mărfuri, cât și pe piața serviciilor de reclamă a condus

la schimbări mari în aspectul anunțurilor publicitare din ziare. Anunțul cu un conținut simplu, informativ, de altădată, este înlocuit de anunțurile ilustrate culese cu diverse caractere (uneori punându-se accent pe majuscule) și împodobite cu diferite chenare și viniete.

Răsfoind ziarele cotidiene editate în Basarabia în această perioadă îți apare în față un caleidoscop de imagini: de sticle, roți, pălării, plane, cizme, lornioane, parfumuri etc. Ilustrațiile produsului cărui i se făcea publicitate ajungeau uneori la proporții naturale. De exemplu, pentru reclama șampaniei franceze „DOYEN et Co” și a magazinului de încălțăminte al lui Vivodțev din Chișinău în multe numere ale ziarului *Бессарабская жизнь* din lunile iulie-august 1907 se folosea imaginea unei sticle de șampanie și a unei cizme aproape de mărime naturală. Uneori textul anunțului era publicat în poziție verticală sau total întors, pentru a atrage atenția cititorului. În nr. 182 din 11 august 1907 ale ziarului *Бессарабская жизнь* găsim un astfel de anunț cu textul întors. Subiectul lui ține de activitatea Pavilionului Clubului Nobilimii din Chișinău și are următorul conținut: „Pavilionul Clubului Nobilimii. Directorul Primului Artel de chelneri din Basarabia. Sâmbătă, 11 august 1907, în incinta Pavilionului va avea loc un „benefice”¹ „chique” (strălucit) în ajutorarea „camardinerilor”². Grădina Publică va fi iluminată. O sumedenie de noutăți. Un caleidoscop de distracții. La spectacol va participa renumitul declamator Dragomirov”. Anunțul este însoțit de o fotografie-portret pe care este reprezentat H. Iuliș, proprietarul primului Birou de reclamă din Basarabia. Prezența fotografiei denotă, că H. Iuliș activa și la Clubul Nobilimii, în calitate de organizator de spectacole/concerte. Procedul

¹ Spectacol /concert organizat în cinstea unor actori sau a unor lucrători din teatru, beneficiul/venitul cărui era repartizat totalmente, în afara cheltuielilor de organizare, celor în a căror susținere se organiza.

² Camardiner – chelner, ospătar.

de întoarcere a textului anunțului, folosit pentru a sustrage atenția cititorului, era practicat des de H. Iuliș, când publica anunțuri în ziarele cotidiene, propunând servicii de reclamă.

Varia și modul de publicare a anunțurilor care se repetau. Ele erau publicate odată pe prima pagină, și altă dată pe ultima pagină.

În Rusia de până la revoluția din 1917 nu existau legi speciale despre reclamă. Nu existau ele de fapt, nici într-o altă țară din lume. Doar în Germania și Anglia s-au întreprins unele măsuri în acest domeniu. De exemplu, în 1889, în Germania, a fost adoptată o lege despre interzicerea reclamei escrocheriilor. Conform acestei legi erau trase la răspundere persoanele care tipăreau afișe și anunțuri în care se indicau incorect calitatea mărfii/produsului, modul de obținere, importanța, durata de existență a firmei și distincțiile primite de firmă. Totuși, anumite măsuri de interdicție se întreprindeau în mod administrativ și în Rusia. Astfel, nu se admitea publicitatea ce ținea de mariaj, care era destul de răspândită în presa din Apus. Unei cenzuri aparte se supuneau reclamele despre medicamentele speciale. Se considera o rușine între medici ca să faci publicitate modurilor de tratare a bolilor intime. Cel mai interesant e că nu exista un organ care să lupte cu aceste reclame (Брокгауз, Ефрон 1899, 528).

În Rusia, până în anul 1863, dreptul de a publica „anunțuri particulare” îl aveau doar „Vedomstii-le” guberniale, în cazul Basarabiei la acel moment „Vedomstii-le” regionale. După anularea restricțiilor, apariția anunțurilor în presă rusă, inclusiv cea basarabeană, era reglementată în mare parte de așa-zisele „Reguli temporare despre presă”, adoptate în anul 1865, și de o serie de circulare ale Ministrului Afacerilor Interne și ale Departamentului Principal pentru problemele presei și cenzurii. Ele au intrat în Statutul despre presă și cenzură, care conținea 302 articole și cuprindea întreg volumul 14 din Codul de legi al Imperiului Rus. Acest Statut a avut mai multe redacții. În redacția anului 1890, trei articole: 39, 40 și 41 conțineau indicații cu privire la publicarea reclamelor. Articolul 39 prevedea: publicarea anunțurilor despre vinderea biletelor de loterie străine sunt admise doar cu permisiunea Ministerului Finanțelor, fără implicarea organelor de poliție. Articolul 40 se referea la publicarea anunțurilor despre medicamente. Textul lui suna în felul următor: regulile privind examinarea și aproba-

rea spre publicare a anunțurilor despre vinderea medicamentelor, despre modurile de utilizare și despre tratarea bolilor sunt expuse în Statutul Medical. În articolul 41 se stipula următoarele: examinarea diferitor genuri de afișe și anunțuri mici se încredințează organelor locale de poliție (Устав 1890, 69). Aceste articole au rămas intacte și în alte redacții ale Statutului (din 1902, 1905, 1906). Așadar, unele tipuri de anunțuri din ziare, ca cele cu subiecte financiare, erau publicate cu permisiunea Ministerului de Finanțe. Conform Statutului Medical se publicau și reclamele despre vinderea medicamentelor. În scopul luptei cu reclama escrocă a medicamentelor și a majorării veniturilor vistieriei de stat, la 18 iunie 1890 s-a adoptat o hotărâre nouă în această privință. Conform ei, anunțurile despre medicamente, aprobate de Comitetul Medical, urmau să fie publicate mai întâi în ziarul *Правительственный вестникъ* și după aceea în alte publicații, fără a li se schimba forma și conținutul. Ziarele care republicau pentru prima dată aceste anunțuri erau obligate să indice sursa – numărul acestui ziar și anul în care s-a editat. În nr. 142 al cotidianului basarabean *Голосъ Кишинева* din 22 iunie 1916, editat de Iu. I. Guzic și M.H. Puterman în anii 1913-1916, am întâlnit astfel de anunțuri. Mesajul anunțului ține de preparatul „Chiuratin”, care trata gonoreea. Sub textul lui se precizează, că este extras din ziarul *Правительственный вестникъ* nr. 70, 1916. Publicarea repetată a acestor anunțuri nu necesita indicarea ziarului de unde a fost extras. Anunțurile despre tratarea bolnavilor, se publicau fără a fi inserate preventiv în ziarul *Правительственный вестникъ*. Ele necesitau permisiunea Direcțiilor locale de medicină. Nu o dată Departamentul Principal pentru problemele presei și cenzurii amintea prin circulare guvernatorilor, că toate anunțurile ce țineau de sănătate, cele ale medicilor, în special, ale dentiștilor, să fie publicate doar după aprobarea lor de specialiștii de la Direcțiile locale de medicină. Medicii puteau să indice în anunțurile lor doar gradul științific, numele de familie, specialitatea, locul de trai și orele de primire, fără aprecierea metodelor de lecuire. Anunțurile medicilor, în care nu se anunța numele și gradul științific, ci doar locul și orele de primire, erau interzise. Conform art. 23 al Statutului Medical, editat în anul 1905, Direcțiile locale de medicină urmau să examineze și să aprobe spre publicare nu numai anunțurile ce se inserau în periodice,

dar și cele ce se tipăreau pe foi aparte, indiferent de mărimea lor³.

Unei cenzuri speciale erau supuse și anunțurile teatrale. Acestea nu erau publicate fără permisiunea cenzorilor speciali de pe lângă Departamentul principal pentru problemele presei.

Organele locale de poliție, sub supravegherea Ministerului Afacerilor Interne, aveau în competența lor aprobarea reclamelor, după cum prevedea art. 41 din Statutul despre presă și cenzură. În cazul încălcărilor, publicația era supusă unor sancțiuni administrative: deopotrivă cu interzicerea vânzării cu amănuntul și a suspendării temporare i se interzicea publicarea anunțurilor. Interzicerea anunțurilor constituia o pedeapsă foarte dură, deoarece, în afară de faptul că editorul era lipsit de venit, anunțul era preluat de altă publicație. Lipsa venitului din reclame conducea la închiderea ziarelor. Așa s-a întâmplat cu ziarul săptămânal *Бессарабское Эхо*, editat la Chișinău de Napoleon Hlopițki (1912) care, din cauza interzicerii de a publica reclame, n-a putut să-și continue activitatea. Nu cunoaștem la momentul actual cazuri de interzicere și suspendare temporară a cotidianilor din Basarabia din cauza reclamelor. Cercetând colecțiile de cotidiene din Arhiva Națională a Republicii Moldova, am depistat cazuri când redactorii lăsau spații goale pe paginile ziarelor scriind (cu litere de tipar) pe ele: „Continuă abonarea la ziarul cenzurat *Бессарабская жизнь*” (БЖ 1905а) sau următoarele cuvinte (scrise de mână): „întrebați-l pe cenzorul von Rappen” (БЖ 1905b). Faptul că editorii îndrăzneau să insereze asemenea formule de protest se datorează evenimentelor din 1905, mai bine zis, revoluției burghezo-democratice care a condus la confuzii/dezordini în domeniul cenzurii. Libertățile democratice proclamate în manifestul din 17 octombrie 1905: libertatea conștiinței, a cuvântului, a întrunirilor etc. au înviat temporar dezvoltarea presei. A fost lichidată (temporar) cenzurarea preventivă a publicațiilor. Odată cu încetinirea mișcării revoluționare sunt adoptate o serie de „reguli” care aduc activitatea presei în limitele de altădată. Mai mult ca atât, adoptarea unor acte legislative și a documentelor normative pun publicațiile periodice în condiții aspre de activitate. Presa se va afla în continuare sub controlul organelor de cenzură. Libertatea presei este brusc limitată cu începerea Primului Război Mondial,

când este adoptat Regulamentul temporar cu privire la cenzura militară. Cenzorii militari controlau tot ce publicau periodicele, inclusiv reclamele. O mărturie în acest sens este și circulara cenzorului militar al tipăriturilor periodice și neperiodice din Chișinău, N.A. Pravdoliubov, din 8 iulie 1915, adresată Șefului de poliție din Chișinău, în care se stipula: „Conform hotărârii obligatorii despre înregistrarea anunțătorilor, luată de Șeful Districtului General din Odesa, vă rog, Excelență, să-i anunțați pe toți editorii și redactorii tipăriturilor periodice din Chișinău, cât și pe toți proprietarii de tipografii, care tipăresc anunțuri 1) că ei toți sunt obligați să aibă cărți șnuruite care trebuie să fie prezentate mie spre aprobare; 2) că la primirea anunțului, un extras veridic al acestuia din cartea sus-amintită, în trei exemplare, să fie prezentat mie, cenzorului militar, pentru aprobarea lui spre publicare. La cele scrise mai sus adaug, că cenzura militară nu-i eliberează pe funcționarii poliției de la executarea art. 41 al Statutului despre presă și cenzură. Obligațiile în scris ale editorilor și redactorilor tipăriturilor periodice și neperiodice și ale proprietarilor de tipografii de a îndeplini cele relatate mai sus, trimiteti-le mie. Cenzorul militar. Chișinău. Pravdoliubov”⁴.

Toate aceste indicații nu se respectau nici pe departe. Chiar și șeful de poliție îi scăpau multe anunțuri neverificate. Erau cazuri de corupție din partea acestora.

Așadar, în Rusia nu exista o legislație unică despre reclamă. Dacă cenzurarea în prealabil a reclamelor ar fi funcționat cu adevărat, aceasta ar fi îngreunat răspândirea informației economice în societate. Dar cum arată practica, în majoritatea cazurilor, reclama nu era supusă cenzurii decât celei generale. Întreprinzătorii, de fapt, erau puțin strâmtorați în mijloacele de a face reclamă. Statul încerca să influențeze doar anumite sfere ale reclamei din ziare, sperând să controleze reclama din domeniul medicinei și finanțelor, limitând într-un fel posibilitățile reclamei de proastă calitate.

Ziarele cotidiene apăreau de regulă în orașele mari și în capitale. În comunicarea de față vom face referire doar la ziarele cotidiene locale. Cercetarea va include colecția de cotidiene din patrimoniul MNIM tipărite în Basarabia la sf. sec. XIX - înc. sec. XX.

³ ANRM, F. 289, inv. 1, d. 146, f. 31.

⁴ ANRM, F. 289, inv. 1, d. 48, f. 76.

Colecția de presă a MNIM include un număr mic de ziare cotidiene editate în Basarabia la sfârșitul sec. XIX și începutul sec. XX. Muzeul dispune de un singur exemplar al ziarului *Бессарабский Вѣстник* (1889-1898), cel cu nr. 1177, din 2 noiembrie 1894⁵, primul ziar particular din Basarabia, editat de E. Sokolova. Ziarul a fost achiziționat în anul 2010 de la V. Delibatov din orașelul Chidighici. Din 1891, editor și redactor al ziarului devine Ion Cecan. Cu aceeași titulatură de ziar politic, social, literar și comercial apărea zilnic, în afară de zilele de după sărbători. Costul abonamentului pe un an era de 8 ruble, pe jumătate de an 5 ruble, pe trei luni 3 ruble, pe o lună o rublă. Un singur exemplar era vândut cu 5 copeici. Din anul 1896 redactor și editor al ziarului devine F.P. Koșevski. Taxa pentru anunțuri era următoarea: pentru un rând petit pe prima pagină 15 copeici, pe pagina patru 10 copeici. Anunțurile venite la redacție din alte localități, în afară de guberniile Basarabia, Herson și Podolia erau publicate la prețul unui rând petit cu 20 de copeici pe prima pagină și cu 10 copeici rândul petit pe pagina patru.

Două exemplare ale ziarului *Бессарабеуць* am depistat în fondurile MNIM, cel cu nr. 248 din 19 decembrie 1897⁶, și cel cu nr. 135 din 1 decembrie 1905⁷, ultimul fiind expus în expoziția permanentă (Sala de bronz). Cel din anul 1897 (anul I de ediție) este tipărit pe pânză/stofă de bumbac, are dimensiunile 64×47 și conține 4 pagini. El a fost găsit în anul 1955 în podul casei lui Vasile Aga din satul Suruceni, raionul Strășeni, și donat muzeului. Starea de conservare deteriorată. Pe alocuri, textul se citește rău. Ziarul social-politic, literar și economic de orientare monarhistă, *Бессарабеуць* a început să fie editat în limba rusă de Pavel Crușevan din 2 februarie 1897 și a văzut lumina tiparului până în octombrie 1906. Alți editori: D.V. Malski (din 1905) și Pavel Dicescul (din ianuarie-octombrie 1906). Ziarul cu nr. 135 din 1 decembrie 1905 a fost achiziționat la un preț de 325 de ruble în urma licitației organizată la 18 martie 1990 de librăria „Bukinist” din orașul Chișinău. Starea de conservare este medie.

Un alt ziar tipărit de Pavel Crușevan la Chișinău, aflat în colecția muzeului, este ziarul *Друзь*. Muzeul dispune de un singur exemplar al acestui

ziar, cel cu nr. 143 din 6 iunie 1909⁸, achiziționat în anul 2006 de la L. Sokolova din Chișinău. Starea de conservare – deteriorată. Conține necrologul lui Pavel Crușevan.

În patrimoniul Muzeului Național de Istorie a Moldovei se păstrează o colecție de 12 numere ale ziarului *Знамя*: nr. 279, 280, 283, 286, 287 din anul 1911 și nr. 117, 134, 135, 136, 268, 270, 271 din anul 1912⁹. Ziarul a fost transferat în fondurile muzeului de la Biblioteca Publică a RSFSR. Se află într-o stare gravă de conservare, are multiple rupturi și arsuri. În prezent se află la restaurare. Cotidianul *Знамя*, editori M. Radcenko și V. Iacubovici, redactori N.F. Gherman, V.A. Râkov, P.I. Bondarenco, s-a tipărit la Chișinău între anii 1911 și 1914. Este, de fapt, o continuare a ediției precedente a ziarului *Друзь*, care își schimba denumirea fiind persecutat de cenzura țaristă. Programul și conținutul lui nu se deosebea cu nimic de cel al ziarului propriu-zis. Mai mult ca atât, pe paginile lui apăreau anunțuri cu propuneri de abonare la ziarul *Друзь*. Astfel, în nr. 279 al ziarului *Знамя*, din 6 decembrie 1911, se anunța despre abonarea la ziarul *Друзь* pentru anul 1912, subliniindu-se că este un „ziar mare, național și independent”. Cu siguranță, *Друзь* a fost unul din cele mai mari ziare cotidiene, editate în Basarabia la înc. sec. XX. Primul număr a apărut la 20 aprilie 1905, și a văzut lumina tiparului până în anul 1914. Primul editor a fost Pavel Crușevan. Formatul ziarului era de 69×49 cm, conținând 4 pagini, uneori și mai multe. Tirajul era de 5000 de exemplare.

Colecția de presă a muzeului mai include o serie de numere ale unui alt cotidian mare editat în Chișinău. Este vorba de ziarul *Бессарабская жизнь*, editat în lunile iulie-august 1916: nr. 131, 141, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211¹⁰ și nr. 162 din 4 iulie 1917¹¹. Cele 32 de numere ale ziarului editate în 1916 au fost transferate din fondurile Bibliotecii Publice a RSFSR. Formatul ziarului este de 61×42,5 cm. Numărul editat la 4 iulie 1917 a fost transferat de la Muzeul de studiere a ținutului natal. Are formatul 64×44 cm și conține patru pagini. Ziarul este în stare gravă, lipsește prima filă, are rupturi fragmentate,

⁵ MNIM, FB-28084.

⁶ MNIM, FA-9909.

⁷ MNIM, FB-17498-3.

⁸ MNIM, FA-11153.

⁹ MNIM, FA-4049.

¹⁰ MNIM, FB-8084 (1-32).

¹¹ MNIM, FB-7481-4.

Итого, 19-го (31-го) Декабря 1897 г.

КИШИНЕВЪ.

Итого, 19-го (31-го) Декабря 1897 г.

БЕССАРАБЕЦЪ

№ 248.

ПОЛИТИЧЕСКАЯ, ЛИТЕРАТУРНАЯ И ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА
Выходитъ ежедневно, кромѣ дней праздничныхъ.

№ 248.

СЕГОДНЯ РОЖДЕСТВЕНСКІЙ БАЗАРЪ

ВЪ ПОЛЬЗУ ОБЪЕДИНЕНЬ Г. Кишинева.

Торговый домъ Э. ДИММЕРЪ и СЫНЪ в Кишиневе

МАГАЗИНЪ ИМЪ КОСОДЪ

Съездъ 1900 года въ Кишиневе. Торговый домъ Э. Диммеръ и сынъ, въ Кишиневе, на улице Николаевской, № 10. Торговый домъ Э. Диммеръ и сынъ, въ Кишиневе, на улице Николаевской, № 10. Торговый домъ Э. Диммеръ и сынъ, въ Кишиневе, на улице Николаевской, № 10.

НОВЫЙ ИМУЩЕСТВЕННЫЙ КАТАЛОГЪ

НА БАЗАРѢ СВАНСЫ ИДЕШЬ ШТАРКЕРЪ.

Заграничная хроника.

Въ Лондонѣ, 19-го декабря. Въ Лондонѣ, 19-го декабря, въ 11 часовъ утра, въ театръ «Глоубъ» состоялось первое представление оперы «Свансы» Штаркера. Опера была принята публикой весьма тепло. Въ Лондонѣ, 19-го декабря, въ 11 часовъ утра, въ театръ «Глоубъ» состоялось первое представление оперы «Свансы» Штаркера. Опера была принята публикой весьма тепло.

Провинциальная печать.

Въ Кишиневе, 19-го декабря. Въ Кишиневе, 19-го декабря, въ 11 часовъ утра, въ театръ «Глоубъ» состоялось первое представление оперы «Свансы» Штаркера. Опера была принята публикой весьма тепло.

БЕССАРАБЕЦЪ

Итого, 19-го (31-го) Декабря 1897 г.

Содержание: 1. Молочная ферма. 2. Продаются паровозные сани. 3. Телеграммы. 4. Водолазница. 5. Продается.

МОЛОКО

МОЛОЧНАЯ ФЕРМА
И. ПИДНА.

Продаются
ПАРОВОЗНЫЕ САНИ.

ТЕЛЕГРАММЫ

В Кишиневе, 19-го декабря. В Кишиневе, 19-го декабря, в 11 часов утра, в театръ «Глоубъ» состоялось первое представление оперы «Свансы» Штаркера. Опера была принята публикой весьма тепло.

ОТЪ РЕДАКЦІИ.

Въ Кишиневе, 19-го декабря. В Кишиневе, 19-го декабря, в 11 часов утра, в театръ «Глоубъ» состоялось первое представление оперы «Свансы» Штаркера. Опера была принята публикой весьма тепло.

ВОДОЛАЗНИЦА

Д-ръ Турчиновичъ

Продается

ПРОДАЕТСЯ

В Кишиневе, 19-го декабря. В Кишиневе, 19-го декабря, в 11 часов утра, в театръ «Глоубъ» состоялось первое представление оперы «Свансы» Штаркера. Опера была принята публикой весьма тепло.

В. Ф. ОНИНЪ

ПРОДАЕТСЯ

ПРОДАЕТСЯ

В Кишиневе, 19-го декабря. В Кишиневе, 19-го декабря, в 11 часов утра, в театръ «Глоубъ» состоялось первое представление оперы «Свансы» Штаркера. Опера была принята публикой весьма тепло.

ПРОДАЕТСЯ

В Кишиневе, 19-го декабря. В Кишиневе, 19-го декабря, в 11 часов утра, в театръ «Глоубъ» состоялось первое представление оперы «Свансы» Штаркера. Опера была принята публикой весьма тепло.

tyragetia.nationalmuseum.md

tyragetia.nationalmuseum.md

обращение. Не повинившись за это, я, впрочем, желаю выразить, как всегда, уважение к вам и к вашей работе. Желаю вам и вашей семье здоровья и счастья. В это время вы, конечно, заняты подготовкой к новому учебному году. Желаю вам и вашей семье здоровья и счастья. В это время вы, конечно, заняты подготовкой к новому учебному году. Желаю вам и вашей семье здоровья и счастья.

Несчастный случай.
Несчастный случай произошел в городе Кишиневе, 10 августа, около 10 часов утра. В это время на улице Давыдовской, 11 (бывшая Давыдовская, 11) произошел несчастный случай. В это время на улице Давыдовской, 11 (бывшая Давыдовская, 11) произошел несчастный случай.

Письма в редакцию
Милостивый государь,
Уважаемый редактор,
Ваше издание является для меня источником информации и интереса. Я желаю, чтобы оно продолжало развиваться и приносить пользу нашим соотечественникам.

Ваше издание является для меня источником информации и интереса. Я желаю, чтобы оно продолжало развиваться и приносить пользу нашим соотечественникам. Я желаю, чтобы оно продолжало развиваться и приносить пользу нашим соотечественникам.

Судь.
Дело ГРАБИТЕЛЕЙ.
17 августа в частном порядке рассматривалось дело ГРАБИТЕЛЕЙ. Дело рассматривалось в частном порядке.

Наш край.
(От наших корреспондентов).
Александровский уезд.
В Александровском уезде наблюдается улучшение в области земледелия. Урожай хлеба ожидается хорошим.

ВЫТЯЖКА
и в 3 СЪЕМНЫХ ЖЕЛЕЗ
Д. КАЛЕНИЧЕНКО.
ПРИМИТЕЛИ при нервности, истерии, невралгии, старческой дрожали, подергиваниях, мигрени, астме, артериальной гипертензии, диабете, головных болях, бессоннице, полиневрите, хроническом воспалении слизистой оболочки желудка, гастрите, энтероколите, энтероэнтероэктазии, энтероэнтероэктазии, энтероэнтероэктазии.

ПРЕДОСТЕРЕЖЕНИЕ.
Как отличить подделку от настоящей вытяжки «из съемных желез» лаборатории Д. КАЛЕНИЧЕНКО.

Мочевая кислота отравляет организм.
Уродональ Шателена растворяет мочевую кислоту, как горячая вода растворяет сахар.

УРОДОНАЛЬ ШАТЕЛЕНА,
или УРОДОНАЛЬ Шателена растворяет мочевую кислоту, как горячая вода растворяет сахар.

Русское агентство фирмы ШАТЕЛЕНЪ в Петерб., МОСКВА, Петровский пассаж, № 38, отд. 27.

АЛЛЕНБОРИСЪ
АНГЛИЙСКАЯ СОЛОДОВАЯ ПИЩА.
Принимается в виде порошка, который добавляется к супам, кашам, хлебу и т.д.

Курсы М. В. ПОБЕДИНСКОГО.
Высшее коммерческое образование.
Стегальные, бухгалтерские, юридические курсы.

Ц. Бродской
Новотираспольская дамыская об-ва.
Принимается заказы на дамскую обувь из кожи, шелка и т.д.

Пастиллы Вальда (лепешки Вальда)
Антисептический препарат.
Обладает дезинфицирующим действием.

JEUNE parisienne
Французские уроки.
Продаются учебники по французскому языку.

ПРАВЕЛЕНЕ КИШИНЕВСКОГО ГОРОДСКОГО КРЕДИТНОГО О-ВА
Купайтесь в ванне и ванне.
Воды-морочимыми эдварди.

tyragetia.nationalmuseum.md

tyragetia.nationalmuseum.md

разумнее, развить бы и многократные, на свой страх и риск, вступать в политическую партию...

С и у и. В город, средь шумных улиц, кто, давно говорят, что бывши...

ПРОИЗВОДСТВО. Производителю по 30 килограмм пшеницы, по 20 килограмм ржи...

МАГНАДИИ. За объявление в газете против предприятия...

Учебная программа. В УЧИЛИЩЕ ОБЩЕСТВА ПРИМАЧИОНОВ. Вера, 14 августа, объявил...

Сегодня, 15 августа, впервой, из изданий 1 мировой войны...

Вчера, 14 августа, объявил о своем уходе из жизни...

ПРОИЗВОДСТВО. Производителю по 30 килограмм пшеницы, по 20 килограмм ржи...

МАГНАДИИ. За объявление в газете против предприятия...

Учебная программа. В УЧИЛИЩЕ ОБЩЕСТВА ПРИМАЧИОНОВ. Вера, 14 августа, объявил...

Обязанности пришло 3 у. будет посылать посылки...

Новой вышедшей книги. Писатель-публицист Сергей Д. ст. ст. Г. Бондаренко...

Вчера, 14 августа, по случаю праздника Успенья...

Вчера, 14 августа, по случаю праздника Успенья...

ПРОИЗВОДСТВО. Производителю по 30 килограмм пшеницы, по 20 килограмм ржи...

КРАДЕЖИ КОФЕ. На Огняк Новак (орденовский город)...

Вчера, 14 августа, по случаю праздника Успенья...

ПРОИЗВОДСТВО. Производителю по 30 килограмм пшеницы, по 20 килограмм ржи...

МАГНАДИИ. За объявление в газете против предприятия...

Учебная программа. В УЧИЛИЩЕ ОБЩЕСТВА ПРИМАЧИОНОВ. Вера, 14 августа, объявил...

ПРОИЗВОДСТВО. Производителю по 30 килограмм пшеницы, по 20 килограмм ржи...

МАГНАДИИ. За объявление в газете против предприятия...

Учебная программа. В УЧИЛИЩЕ ОБЩЕСТВА ПРИМАЧИОНОВ. Вера, 14 августа, объявил...

ПРОИЗВОДСТВО. Производителю по 30 килограмм пшеницы, по 20 килограмм ржи...

Учебная программа. В УЧИЛИЩЕ ОБЩЕСТВА ПРИМАЧИОНОВ. Вера, 14 августа, объявил...

ПРОИЗВОДСТВО. Производителю по 30 килограмм пшеницы, по 20 килограмм ржи...

МАГНАДИИ. За объявление в газете против предприятия...

Учебная программа. В УЧИЛИЩЕ ОБЩЕСТВА ПРИМАЧИОНОВ. Вера, 14 августа, объявил...

ПРОИЗВОДСТВО. Производителю по 30 килограмм пшеницы, по 20 килограмм ржи...

Учебная программа. В УЧИЛИЩЕ ОБЩЕСТВА ПРИМАЧИОНОВ. Вера, 14 августа, объявил...

ХРОНИКА.

Патриархальный губернский разрядный суд...

Вчера, 14 августа, объявил о своем уходе из жизни...

ПРОИЗВОДСТВО. Производителю по 30 килограмм пшеницы, по 20 килограмм ржи...

МАГНАДИИ. За объявление в газете против предприятия...

Учебная программа. В УЧИЛИЩЕ ОБЩЕСТВА ПРИМАЧИОНОВ. Вера, 14 августа, объявил...

ПРОИЗВОДСТВО. Производителю по 30 килограмм пшеницы, по 20 килограмм ржи...

МАГНАДИИ. За объявление в газете против предприятия...

Учебная программа. В УЧИЛИЩЕ ОБЩЕСТВА ПРИМАЧИОНОВ. Вера, 14 августа, объявил...

ПРОИСШЕСТВИЯ.

МАКЕДОНСКИЕ ПРАВДЫ. Третьего дня, четверга, на углу...

Вчера, 14 августа, по случаю праздника Успенья...

ПРОИЗВОДСТВО. Производителю по 30 килограмм пшеницы, по 20 килограмм ржи...

МАГНАДИИ. За объявление в газете против предприятия...

Учебная программа. В УЧИЛИЩЕ ОБЩЕСТВА ПРИМАЧИОНОВ. Вера, 14 августа, объявил...

ПРОИЗВОДСТВО. Производителю по 30 килограмм пшеницы, по 20 килограмм ржи...

МАГНАДИИ. За объявление в газете против предприятия...

Учебная программа. В УЧИЛИЩЕ ОБЩЕСТВА ПРИМАЧИОНОВ. Вера, 14 августа, объявил...

ПОДСКАЗКИ.

Писателю 3 глава Бойко...

Вчера, 14 августа, по случаю праздника Успенья...

ПРОИЗВОДСТВО. Производителю по 30 килограмм пшеницы, по 20 килограмм ржи...

МАГНАДИИ. За объявление в газете против предприятия...

Учебная программа. В УЧИЛИЩЕ ОБЩЕСТВА ПРИМАЧИОНОВ. Вера, 14 августа, объявил...

ПРОИЗВОДСТВО. Производителю по 30 килограмм пшеницы, по 20 килограмм ржи...

МАГНАДИИ. За объявление в газете против предприятия...

Учебная программа. В УЧИЛИЩЕ ОБЩЕСТВА ПРИМАЧИОНОВ. Вера, 14 августа, объявил...

ПИСЬМА В РЕДАКЦИЮ.

М. Г. редактору. Стыдно сказать, дорогие редакторы...

Вчера, 14 августа, по случаю праздника Успенья...

ПРОИЗВОДСТВО. Производителю по 30 килограмм пшеницы, по 20 килограмм ржи...

МАГНАДИИ. За объявление в газете против предприятия...

Учебная программа. В УЧИЛИЩЕ ОБЩЕСТВА ПРИМАЧИОНОВ. Вера, 14 августа, объявил...

ПРОИЗВОДСТВО. Производителю по 30 килограмм пшеницы, по 20 килограмм ржи...

МАГНАДИИ. За объявление в газете против предприятия...

Учебная программа. В УЧИЛИЩЕ ОБЩЕСТВА ПРИМАЧИОНОВ. Вера, 14 августа, объявил...

ПИСЬМА В РЕДАКЦИЮ.

М. Г. редактору. Стыдно сказать, дорогие редакторы...

Вчера, 14 августа, по случаю праздника Успенья...

ПРОИЗВОДСТВО. Производителю по 30 килограмм пшеницы, по 20 килограмм ржи...

МАГНАДИИ. За объявление в газете против предприятия...

Учебная программа. В УЧИЛИЩЕ ОБЩЕСТВА ПРИМАЧИОНОВ. Вера, 14 августа, объявил...

ПРОИЗВОДСТВО. Производителю по 30 килограмм пшеницы, по 20 килограмм ржи...

МАГНАДИИ. За объявление в газете против предприятия...

Учебная программа. В УЧИЛИЩЕ ОБЩЕСТВА ПРИМАЧИОНОВ. Вера, 14 августа, объявил...

BRILLIANTS. Бриллианты, рубины, сапфиры. Машиностроение. Машины, инструменты.

Императорское Русское Музыкальное Общество. Музыкальные инструменты, ноты.

Внимание бжеженцев! Банкирская контора Зленгофф и К-о в Чикаго.

Новая большая первоклассная гостиница Палас-Отель. Гостиница находится в центре города.

АЛЛЕНБЕРГСКИЙ Молочная пицца. Для грудных детей со дня рождения.

Продается на рубль лес. Предоставляется в лесной даче...

Кефирное заведение С. С. ЛЕМПЕРТЪ. Переведено на Бендерскую ул., № 35.

КУПАЙТЕСЬ. Соли-металлический водоросль. Бани и ванны.

ВОЗВРАЩЕНИЕ. Московский Комитет по освобождению в преддверии первой необходимости...

ОГНЕВАЯ СУШКА. Сушит, высушивает и высушивает...

ЛЕЧЕБНИЦА И САНАТОРИЯ. Д-ра ШТЕЙНБЕРГА. Лечение заболеваний...

Киевский Городской Ломбард. Открыть ежедневно по будням...

ПОКУПАЮ. Всякого рода обязательства...

13. Frontispiciul ziarului Знамя, nr. 271, 28 noiembrie 1912.

hârtia îngălbenită. Perioada de apariție a ziarului *Бессарабская жизнь* cuprinde anii 1904-1919. Editori ai ziarului au fost: F.E. Zaharov, B.O. Lempert, I.I. Volkomici și alții. Din cauza interzicerii, ziarul apărea cu întreruperi, sub diferite denumiri: *Бессарабский Край* (1911), *Бессарабия* (1911-1913), *Бессарабский Вестник* (1911-1912), *Сегодняшняя Бессарабская Жизнь* (1912-1916) (Presa 2002, 74).

Sunt în colecție și opt numere ale ziarului *Бессарабский Южный Край*, editat la Bender de E.I. Natenzon în anii 1914-1917: nr. 1491, 1545, 1549, 1552, 1553, 1554, 1555, 1558 din lunile mai și august 1917¹². Cotidianul cu denumirea *Южный Край* și-a anunțat apariția la Bender în anul 1913. Din 1914 își schimbă denumirea în *Бессарабский Южный Край*. Aceste numere au fost achiziționate de muzeu la licitația din 18 martie 1990, organizată de librăria „Bukinist” din Chișinău. Spre

deosebire de cotidienele din capitală, acest ziar este de un format mai mic: 30,5×42,5 cm și nu conține multe reclame mari. În spațiul editorial al ziarului se inserau anunțuri ce țineau mai mult de mica publicitate.

Acestea sunt toate titlurile de cotidiene basarabene editate la sf. sec. XIX - înc. sec. XX pe care le-am depistat la momentul actual în patrimoniul MNIM. Sunt puține la număr, dar importante prin valoarea lor istorică și muzeografică. Ele oferă date importante despre dezvoltarea societății în ansamblu, și a publicității în particular. Or, din evoluția publicității putem deduce și evoluția societății.

Ziarele cotidiene au avut un rol important în dezvoltarea publicității. Avantajele utilizării publicității prin intermediul lor asigură transmiterea mesajului către un număr mare de consumatori și o flexibilitate foarte mare în ceea ce privește dimensiunile materialului publicitar.

¹² MNIM, FB-17498 (5-12).

Bibliografie

- Presa 2002:** Presa basarabească de la începuturi până în anul 1957. Catalog (ed. L. Kulikovski) (Chişinău 2002).
БЖ 1905a: Бессарабская жизнь, №201, 5 августа, 1905.
БЖ 1905b: Бессарабская жизнь, №214, 20 августа, 1905.
БЖ 1907: Бессарабская жизнь, №182, 11 августа, 1907.
Брокгауз 1899: Ф.А. Брокгауз, И.А. Ефрон, Энциклопедический словарь, том 26а (Санкт-Петербург 1899).
ГК 1916: Голос Кишинёва, №142, 22 июня 1916.
Устав 1890: Устав о цензуре и печати. В: Свод законов Российской империи, т. 14 (Санкт Петербург 1890).

Bessarabian daily newspapers as a means of advertising. From the collection of periodicals of NMHM (end of 19th - early 20th centuries)

Abstract

Newspapers began to be used as a means of advertising since the end of the 19th century and remained the primary means of advertising until the advent of television. Due to short period of time between the submitting advertising material for publication and its appearance in the newspaper, advertising in daily newspapers was very effective for transmitting the latest information to the consumer. Daily newspapers usually came out in large cities and capitals. The first daily newspaper in Bessarabia was *Bessarabsky Vestnik* ("Bessarabian Messenger") published in Chişinău by E. Sokolova. Other major daily newspapers published for a long time in Chişinău were *Bessarabets* ("Bessarabian"), *Bessarabskaya zhizn* ("Bessarabian Life"), *Drug* ("Friend"), *Golos Kishinyova* ("Voice of Chişinău"), and some others. During 1912-1914, the daily newspapers appear in Bălţi, Bender, Soroca, Tiraspol, and Akkerman.

The museum's collection of periodicals contains a small amount of daily newspapers published in Bessarabia at the end of 19th - early 20th centuries. The museum has only one issue of the newspaper *Bessarabsky Vestnik* (no. 1177 of November 2, 1894), two issues of the newspaper *Bessarabets* (no. 248 of December 19, 1897 and no. 135 of December 1, 1905), an issue of the newspaper *Drug* (no. 143 of June 6, 1909), 33 issues of the newspaper *Bessarabskaya zhizn* for 1916-1917, and 12 issues of the newspaper *Znamya* ("Banner") for 1911-1912. *Znamya*, published by M. Radchenko and V. Yakubovich in Chişinău during 1911-1914, is actually a continuation of the newspaper *Drug*, which changed the name because of the persecution of the tsarist censorship. The collection also contains 8 issues of the newspaper *Bessarabsky Yuzhnyi Kray* ("Bessarabian Southern Region") published in Bender by D. Natenzon during 1914-1917.

The review of this collection makes a significant contribution to the study of the history of advertising in Bessarabia under the tsarist autocracy.

List of illustrations:

1. Newspaper *Drug* no. 143 of June 6, 1909, p. 1.
2. Newspaper *Drug* no. 143 of June 6, 1909, p. 4.
3. Newspaper *Bessarabets* no. 248 of December 19, 1897, p. 1.
4. Newspaper *Bessarabets* no. 248 of December 19, 1897, p. 4.
5. Newspaper *Bessarabsky Yuzhnyi Kray* no. 1552 of August 10, 1917, p. 1.
6. Newspaper *Bessarabsky Yuzhnyi Kray* no. 1552 of August 10, 1917, p. 4.
7. Newspaper *Bessarabsky Vestnik* no. 1177 of November 2, 1894, p. 1.
8. Newspaper *Bessarabsky Vestnik* no. 1177 of November 2, 1894, p. 4.
9. Newspaper *Bessarabskaya zhizn* no. 208 of August 17, 1916, p. 1.
10. Newspaper *Bessarabskaya zhizn* no. 208 of August 17, 1916, p.4.
11. Newspaper *Bessarabskaya zhizn* no. 206 of August 15, 1916, p.1.
12. Newspaper *Bessarabskaya zhizn* no. 206 of August 15, 1916, p. 4.
13. Front page of the newspaper *Znamya* no. 271 of November 28, 1912.

Бессарабские ежедневные газеты как средство рекламы. Из коллекции периодических изданий НМИМ (конец XIX - начало XX вв.)

Резюме

Для публикации рекламных объявлений газеты стали использоваться с конца XIX века, оставаясь основным средством рекламы вплоть до появления телевидения. Благодаря краткости промежутка времени между подачей рекламного материала и выходом его в газете, а также ежедневному выходу газет, такая реклама была очень эффективна, так как обеспечивала быструю доставку последней информации потребителю. Обычно ежедневные газеты выходили в больших городах и столицах. Первой ежедневной газетой в Бессарабии был *Бессарабский Вестник*, издававшийся в 1889 году в Кишиневе Е. Соколовой. Другими крупными ежедневными газетами, долгое время издававшимися в Кишиневе, были *Бессарабець*, *Бессарабская жизнь*, *Другъ*, *Голосъ Кишинева* и пр. В 1912-1914 годах ежедневные газеты начинают выходить в Бельцах, Бендерах, Сороках, Тирасполе и Аккермане.

В коллекции периодических изданий НМИМ содержится небольшое количество ежедневных газет, издававшихся в Бессарабии в конце XIX - начале XX веков. Музей располагает лишь одним экземпляром газеты *Бессарабский Вестник* – № 1177 от 2 ноября 1894 года, двумя экземплярами газеты *Бессарабець* – № 248 от 19 декабря 1897 года и № 135 от 1 декабря 1905 года, одним экземпляром газеты *Другъ* № 143 от 6 июня 1909 года, 33 номерами газеты *Бессарабская жизнь* за 1916-1917 года и 12 экземплярами газеты *Знамя* за 1911-1912 года. Ежедневная газета *Знамя*, издававшаяся М. Радченко и В. Якубовичем в Кишиневе в 1911-1914 годах, фактически является продолжением прежде издававшейся газеты *Другъ*, которая изменила название из-за преследований царской цензуры. В коллекции имеется также 8 номеров газеты *Бессарабский Южный Край*, издававшейся в Бендерах Д. Натензоном в 1914-1917 годах.

Исследование этой коллекции вносит значительный вклад в изучение истории рекламы в Бессарабии при царизме.

Список иллюстраций:

1. Газета *Другъ* № 143, 6 июня 1909 г., стр. 1.
2. Газета *Другъ* № 143, 6 июня 1909 г., стр. 4.
3. Газета *Бессарабець* № 248, 19 декабря 1897 г., стр. 1.
4. Газета *Бессарабець* № 248, 19 декабря 1897 г., стр. 4.
5. Газета *Бессарабский Южный Край*, № 1552, 10 августа 1917 г., стр. 1.
6. Газета *Бессарабский Южный Край*, № 1552, 10 августа 1917 г., стр. 4.
7. Газета *Бессарабский Вестник*, № 1177, 2 ноября 1894 г., стр. 1.
8. Газета *Бессарабский Вестник*, № 1177, 2 ноября 1894 г., стр. 4.
9. Газета *Бессарабская Жизнь*, № 208, 17 августа 1916 г., стр. 1.
10. Газета *Бессарабская Жизнь*, № 208, 17 августа 1916 г., стр. 4.
11. Газета *Бессарабская Жизнь*, № 206, 15 августа 1916 г., стр. 1.
12. Газета *Бессарабская Жизнь*, № 206, 15 августа 1916 г., стр. 4.
13. Первая полоса газеты *Знамя*, № 271, 28 ноября 1912 г.

15.04.2015

Vera Serjant, Muzeul Național Istorie a Moldovei, str. 31 August, 121-A, MD-2012 Chișinău, Republica Moldova